

MIQUEL ARISA I RAMON PUIGDOLLERS

La indústria tradicional davant la crisi

EL DESENVOLUPAMENT INDUSTRIAL de la comarca d'Osona, com el de moltes altres comarques catalanes, es va produir al voltant de la indústria tèxtil, que en els seus orígens artesanals estava ubicada a Centelles, Vic, Roda de Ter, Manlleu, Torelló, Sant Hipòlit de Voltregà i Taradell. Vic era el centre industrial i comercial de la comarca, on anava a parar pràcticament tota la producció. L'activitat més important d'aquests tallers durant el segle XVIII era la filatura de llana; la llana es preparava en brut, després la filaven en un torn i la teixien amb un teler a mà. Aquesta primera indústria va comportar, a més, un major conreu del cànem, el lli i la morena, que es feien servir també com a matèries primeres de l'esmentada indústria artesanal. Les primeres indústries mecanitzades que s'instal·laren a la comarca eren mogudes per mules. Les desfavorables condicions econòmiques, juntament amb les males comunicacions amb la resta de Catalunya, provocaren un estancament de la indústria comarcal a final del segle XVIII.

La puixança de la indústria cotonera, en comparació amb la tradicional (dedicada als teixits de mescla de llana, cànem i lli), i la seva mecanització van fer que a les conques fluvials catalanes s'establissin un gran nombre de fàbriques, per tal d'aprofitar l'energia hidràulica, més barata que l'animal o la tèrmica, i també va fer que molts industrials miressin el Ter com a font energètica que calia aprofitar, però les males comunicacions i les guerres carlines van retardar aquest procés fins a la se-

gona meitat del segle passat. A partir de l'any 1840, les poblacions de les voreres del Ter experimenten una gran puixança industrial a l'entorn de la indústria cotonera, i es consolida la major concentració industrial de la comarca, sobretot després de la inauguració del primer tram del canal industrial a Manlleu.

La creació d'empreses importants de cotó impulsa l'expansió d'altres sectors industrials, com la torneria de fusta i el sector metal·lúrgic.

A principi del segle XX, a la dinàmica d'expansió del tèxtil, s'hi afegeix la del sector metal·lúrgic, que, durant tot aquest segle, serà un dels que marcaran la tònica del creixement industrial. A principi de segle es creen dues empreses importants de reparació i construcció de maquinària tèxtil: Tallers Serra (fundat a Manlleu l'any 1906) i Barcons i Riera (de Roda de Ter). Això marca un segon període d'expansió industrial a la comarca gràcies a l'electrificació i la millora de les comunicacions, que afecta la majoria de pobles de la comarca, i així es forma el mapa industrial d'Osona que en aquests moments tenim. Una altra empresa que amb el temps ha esdevingut molt important, creada a Manlleu arran de l'electrificació, és Conductors Elèctrics Roqué, fundada l'any 1921 i dedicada a la fabricació de cable elèctric.

Tanmateix, la importància de les diferents branques industrials a Osona s'ha anat alterant de 1960 ençà. D'una banda, és palès —vegeu el quadre 1— l'estancament del sector tèxtil, principal a la comarca, amb efectes clara-

MALGRAT LES APARENCES, LA INDÚSTRIA CONTINUA JUGANT UN PAPER CABDAL

ment recessius sobre la indústria del metall, de la qual és el primer client. El sector metal·lúrgic comarcal s'ha vist, a més, especialment afectat per la intensa dinàmica del procés d'innovació tecnològica, imprescindible per tal de mantenir la competitivitat de les fàbriques. És en aquest context que empreses molt arrelades a la comarca es veuen abocades a admetre l'entrada de capital i tecnologia estrangers, per tal de poder-se adaptar a la nova situació; és el cas, entre d'altres, de Tallers Serra que queda pràcticament absorbida per la multinacional Plat-Saco Lowel l'any 1973.

Altres empreses que no es posaven al dia s'han vist obligades a plegar successivament, com és el cas de Barcons i Riera, de Roda de Ter, la qual va deixar l'activitat l'any 1980. Altres empreses van ser capaces d'anar creant la seva pròpia tecnologia, entre aquestes destaca Girbau, S. A., que en aquest moment és una de les primeres empreses constructors de màquines industrials de rentar en el camp internacional.

Si els sectors del metall i tèxtil són bàsicament els que presenten més dificultats, l'especialització industrial d'Osona s'ha centrat aquests darrers temps en tres sectors: la fusta, la pell i la indústria alimentària. En conjunt, tots ocupaven ja el 1978 el 26 % de la població treballadora industrial, percentatge molt per damunt del 14 % de 1964.

A continuació s'analitzen amb detall les indústries tèxtil, de la pell i de la fusta, atès que han esdevingut troncal en l'estructura industrial osonenca, en el primer cas per la seva indubtable presència en el conjunt industrial comarcal, malgrat la crisi, i en els dos restants per l'auge assolit els darrers anys. El sector de l'alimentació ja ha estat tractat en un altre article d'aquesta mateixa revista.

la indústria tèxtil

Després de la guerra civil el desenvolupament del sector tèxtil a Catalunya es mou en el marc de la política econòmica d'autarquia imposada pel règim

franquista. Aquest període autàrquic va fer que aquest sector, evidentment exportador després de la pèrdua de les colònies americanes, passés a dependre en exclusiva de l'evolució de la demanda interior i que fos aquesta, en definitiva, la que en decidís el grau d'expansió. Tanmateix, la protecció de la competència exterior d'aquests anys (1940-1959) també suposà per al sector escassos estímuls per augmentar la productivitat; les conseqüències fonamentals foren una profunda obsolescència tecnològica i la manca d'inversió en capital fix i maquinària moderna.

Quan s'inicià, amb el Pla d'Estabilització de 1959, el procés d'obertura exterior de l'economia catalana, els problemes estructurals del sector tèxtil començaren a prendre relleu i, si bé el manteniment de la demanda interior els esmoreí inicialment, l'any 1967 es produí una forta crisi de sobreproducció. A Osona les empreses tèxtils reberen l'impacte d'aquesta crisi, amb l'agreuja que es tractava d'explotacions antigues i amb unes rigideses, si és possible, superiors a les de la mitjana catalana. El resultat, en termes d'ocupació, fou una disminució del nombre de treballadors de més del 34 % entre 1964 i 1970, que passà de gairebé 12.000 el primer any a 7.900 el darrer.

Durant tot aquest període, el nombre de treballadors del sector a la comarca d'Osona es reduí molt considerablement, però el major creixement d'alguns altres sectors industrials va fer més suportables les conseqüències que, en unes altres circumstàncies, podien haver estat més dramàtiques.

La crisi econòmica internacional que comença l'octubre de 1973 representa el trencament de la tendència inversora del sector, els problemes del qual estan a la base del pla d'actualització i regulació del procés del cotó del 3 d'abril de 1975. Tanmateix, en termes de reducció d'ocupació, els efectes de la crisi tèxtil a la comarca s'han produït entre el període que va de 1978 a 1984. Així, mentre l'any 1978 la població activa del sector es manté i, fins i tot, mostra un lleuger creixement respecte a la de 1970

—vegeu el quadre 1—, a partir d'aquell any els efectes de la crisi són més intensos i provoquen una reducció de la plantilla comarcal de prop de 1.300 treballadors. Com es desprèn del quadre 2, els efectes més accentuats d'aquesta davallada econòmica, els han patit aquelles empreses d'una dimensió mitjana-gran, és a dir, les que tenen entre 250 i 500 treballadors. Per altra banda, el major nombre d'empreses de la comarca tenen entre 51 i 250 treballadors i pertanyen al subsector del cotó, que representa més del 40 % dels treballadors del tèxtil.

Els efectes del Pla de Reconversió Tèxtil —vegeu el quadre 3— sobre el tèxtil comarcal han estat, doncs, fonamentalment la consolidació de tot un seguit d'empreses mitjanes i la desaparició progressiva de les més grans. Aquest pla afecta divuit empreses que l'any 1981 donaven feina a 6.773 treballadors, dels quals 393 es jubilaran anticipadament i els 1.012 restants seran indemnitzats.

De l'anàlisi de les principals empreses situades a Osona, cal destacar, en primer lloc, Teixits Puigneró, S. A., que ocupa prop del 25 % dels treballadors tèxtils de la comarca en els tres centres de treball (Roda de Ter, Sant Bartomeu del Grau i Prats de Lluçanès). L'any 1979 va facturar 3.200 milions de pessetes i compta amb una gran presència en el mercat exterior. El 19 de març de 1983 presentà suspensió de pagaments amb un passiu de 10.905 milions de pessetes, produït per un mal moment de tresoreria; malgrat tot, això no ha representat ni una reducció de llocs de treball ni una disminució de la producció. Aquesta és l'única empresa que ha seguit un procés invers a la resta d'empreses de la comarca; mentre aquestes reduïen llocs de treball i augmentaven la inversió en maquinària, en aquesta l'augment de maquinària ha anat acompanyat d'un fort increment dels llocs de treball, ja que l'any 1980 tenia 1.050 treballadors i l'any 1984 en tenia 1.698, nombre de treballadors que segueix tenint. Aquesta empresa fa tot el procés productiu menys la confecció.

Quadre 1

EVOLUCIÓ DE L'ESTRUCTURA INDUSTRIAL A OSONA. 1964-1978								
Ram	1964			1970			1978	
	Nombre d'empreses	Treballadors nombre	%	Nombre d'empreses	Treballadors nombre	%	Nombre d'empreses	Treballadors nombre %
Fusta	215	1.363	6,5	269	1.889	9,6	351	1.875 9,3
Tèxtil	145	11.997	56,8	131	7.884	40,1	99	8.249 40,7
Cuïro	35	861	4,1	45	1.155	5,9	26	1.313 6,5
Metall	257	4.708	22,3	421	5.965	30,3	295	4.768 23,5
Alimentació	96	826	3,9	128	1.287	6,5	222	2.005 9,9
Química	21	280	1,3	35	400	2,0	9	182 0,9
TOTAL INDÚSTRIA	874	21.112	100,—	1.166	19.662	100,—	1.002	20.150 100,—

Font: SEGURA, X. i ROSANAS, M.J.; Aproximació a l'economia d'Osona. Ed. Caixa de Catalunya, 1978. PARELLADA, M.; «Localització industrial a Catalunya 1978. Distribució comarcal» al treball col·lectiu Reconeixement territorial de Catalunya. Centre d'Estudis de Planificació, 1983

LA COMARCA D'OSONA

Quadre 2

DIMENSIO DE LES EMPIRES A OSONA, SECTORS TÈXTEL I DE LA PELL, EL 1984				
Dimensió	Establiments		Nombre de treballadors	
	Tèxtil	Pell	Tèxtil	Pell
1 a 25	49	16	384	191
26 a 50	14	4	506	157
51 a 250	21	6	2.793	793
251 a 500	2	1	599	477
més de 500	2	—	2.367	—
TOTAL	88	27	6.969	1.618

Font: Elaboració pròpia

Quadre 3

EFECTES DEL PLA DE RECONVERSIÓ TÈXTEL A OSONA			
Empreses	Plantilla 1981	Reducció prevista	Centres afectats
Puigneró	1.667	—	Roda, Prats, Sant Bartomeu
Mesana	434	—	Torelló
Fabra i Coats	2.043	(1) 690	Borgonyà i Barcelona
		(2) 349	Borgonyà i Barcelona
Rissos i teixits	85	—	Aiguafreda
Acabats de pana	134	12	Olost de Lluçanès
Filats Pou-Eras, S.A.	108	16	Olost de Lluçanès
Filats Gussipium, S.A.	966	297	Manlleu, Roda, Torelló, Iada, Balsareny, Rosselló i Barcelona
Hilanderas, S.A.	180	1	Manlleu
Estabanell i Pahisa	521	20	Centelles, Tona i Camprodon
Filatures Manlleu	34	—	Manlleu
Imberm, S.A.	221	11	Oris
Confeccions Gerros	12	—	Sant Julià de Vilatorra
Enrich Ballús	41	—	Sant Boi de Lluçanès
Turbofil	13	—	Oris
Vic Industrial, S.A.	151	—	Vic
Salomí	82	9	Masies de Roda
Tèxtil Corcó	27	—	Santa M.ª de Corcó
Filbo, S.A.	54	—	Balenya
TOTAL	6.773	1.405	
(1) primera fase			
(2) segona fase			

Font: Elaboració pròpia

ART-MODERNISME -I PROGRÉS-REVOLUCIÓ INDUSTRIAL- VAN FER UN CAMÍ PLEGATS. PER QUÈ NO AGERMANAR-LOS DE BELL NOU EN BENEFICI DE LA CIUTAT I LA COMARCA?

Una altra empresa important de la comarca és Fabra i Coats, que l'any 1979 ocupava el setè lloc en el *ranking* industrial del tèxtil a l'Estat, amb uns ingressos de 4.560 milions de pessetes. Aquesta empresa es dedica a la fabricació de fil de cosir, 1/4 de domèstic i 3/4 d'industrial i exporta només el 3 % de la seva producció, és a dir que està dedicada íntegrament a l'abastament del mercat interior. L'entrada en vigor dels plans de reconversió representarà la reducció de gairebé la meitat dels treballadors que tenia l'any 1979; es mantindrà, però, la seva mateixa producció, amb una forta inversió de nova maquinària. Està situada a la colònia de Borgonyà, al terme de Sant Vicenç de Torelló.

La tercera empresa tèxtil en importància a la comarca és Filatures Buixó, que, amb dos centres de treball a Manlleu i un a Centelles, ocupa 4.533 treballadors. Aquesta és una de les empreses més regulars de la comarca i gaudeix d'un alt nivell de productivitat.

És un grup format a partir de l'adquisició, per part d'un sol empresari, de les següents empreses: Tecla Sala, de Roda de Ter; Ignasi Font, de Torelló; Llobet Guri, de Manlleu; i Gossipiom, de Rosselló (Lleida). En la difícil situació en què quedaren aquestes empreses després del descobert provocat per l'antic empresari, els treballadors d'aquest grup, que eren 1.370, aconseguiren que l'Estat es fes càrrec de les empreses i l'any 1981 entrà al tram final de la reestructuració tèxtil, cosa que ha fet que s'haguessin de reduir 380 llocs de treball, dels quals 130 són de la comarca. Com que la maquinària era molt antiga, l'empresa i els sindicats pactaren un pla de viabilitat que fou presentat als plans de reconversió tèxtil. Quan l'any 1982 el pla entrà en vigor, el que preveia era una inversió empresarial de 3.000 milions de pessetes i una progressiva reducció de plantilla; això ha fet que l'any 1985 només quedin 700 treballadors de tot el grup, que a nivell de la comarca són 210 a Manlleu, 95 a Roda de Ter i 58 a Torelló.

Aquesta empresa abans exportava un 40 % de la producció, principalment a Algèria. El problema entre els governs espanyol i algerià pel gas natural va fer que se suspenguessin les exportacions cap aquell país, cosa que va provocar un fort augment dels estocs.

Estebanell i Pahissa, S. A., és l'altra gran empresa tèxtil osonenca. Fundada l'any 1882 a Centelles, actualment té tres centres de treball a la comarca, dos a Centelles i un a Tona, i dona feina a un total de 338 obrers.

L'any 1981 va entrar al pla de reestructuració tèxtil i curiosament va ser

la darrera empresa que ho féu. Es jubilaren anticipadament 74 persones. També ha entrat al pla de reindustrialització, i ha fet una inversió de 385 milions de pessetes en nova maquinària. Darrerament, d'acord amb les noves mesures de contractació ha ampliat la plantilla amb 17 nous llocs de treball.

A tall de resum, la situació del sector tèxtil a Osona es caracteritza per una contínua davallada en els nivells d'ocupació generats a conseqüència de les crisis de la segona meitat dels seixanta i els setanta. Paral·lelament, s'ha produït una reducció de la dimensió mitjana de les empreses, que ara tenen entre 50 i 250 treballadors, i ha fet aparició amb intensitat el fenomen de l'economia submergida.

les adoberies

L'ofici de treballar la pell és un dels més antics de Vic. El primer gremi de treballadors de la pell i del cuir data del segle xv i amb un caràcter menestral es manté fins a principi del segle xix, quan una forta davallada representa la quasi desaparició de l'ofici a la ciutat. Però a mitjan el mateix segle es torna a recuperar, i algunes empreses comencen a fer acabats, per completar tot el procés productiu que abans es feia fora de l'Estat i configurar un nou model industrial d'empreses mitjanes i grans. Aquest sector s'ha mantingut i s'ha desenvolupat a la nostra comarca, beneficiat sobretot pel clima humit que hi és característic i que és favorable als treballs d'adobament de la pell.

Aquesta indústria està situada a Vic i Centelles. Les adoberies d'Osona treballen sobretot la pell de xai i de cabra, de les quals surt l'ant, el *double-face* i la napa: aquesta producció es destina a la confecció. La molleta i el folro de pell es destina a la manufactura de sabates. Actualment a la comarca hi ha vint-i-set empreses d'adoberia de pells i la majoria fan tot el procés sencer. La major part de la producció d'aquestes empreses es destina a l'exportació, que l'any 1984 va representar el 40 % de la producció. Algunes d'aquestes empreses tenen presència en països del Tercer Món (Orient Mitjà, Àfrica i Sud-amèrica), on adquireixen la primera matèria. En conjunt, la producció osonenca representa més del 30 % del sector a Catalunya i més del 15 % a Espanya.

Cal esmentar la importància d'aquest sector de la comarca en l'àmbit mundial, car les empreses osonenques hi estan a l'avantguarda. També cal esmentar que, tot i que la mà d'obra és molt important en aquest sector, per les dificultats que representa la mecanització del procés industrial, darrera-

ment les empreses han fet un gran esforç d'inversió i han mecanitzat tota la part que ha estat possible i en aquest moment és un dels sectors de la comarca que està més ben preparat per a la seva incorporació al Mercat Comú.

A final dels anys setanta i primera dels vuitanta, aquest sector industrial va patir una forta davallada, que introduí importants punts d'incertesa davant el futur. Tanmateix, s'ha realitzat en els darrers anys un considerable esforç de modernització. Algunes empreses, com Colomer Montmany, es van veure obligades a reestructurar les plantilles i d'altres, com V. V. Batlle, S. A., i Derga, de Centelles, es van veure obligades a acceptar les inversions d'empreses més fortes, que a la llarga han acabat absorbint-les. Tot plegat va fer que la crisi sectorial fos superada i en aquests moments no senten la greu crisi econòmica amb la intensitat dels primers temps.

L'any 1984 el sector de la pell donava ocupació a 1.618 treballadors, dels quals 1.448 eren a Vic i 147 a Centelles. Durant els últims anys hi ha hagut un increment de la mà d'obra del sector a causa de la reeixida i també amb l'ajuda de les mesures de flexibilitat de plantilles, contractes temporals i bonificacions que ha promogut l'administració. La tendència que es desprèn d'aquest procés és una progressiva delimitació del volum de les empreses, entre 50 i 250 treballadors, si bé el grau de desenvolupament tecnològic va creixent.

Cal dir que les empreses de Vic i dues de molt petites que hi ha en pobles de la comarca estan agrupades en un gremi del sector d'adoberies de la pell de Vic, mentre que les de Centelles han estat absorbides aquests darrers anys per capital de fora de la comarca i han deixat de tenir vinculació comarcal.

Tot i que aquest sector existeix clandestinament, sobretot en empreses petites, aquest fet no té gaire incidència en el seu conjunt; el que sí que en té és la quantitat d'hores extraordinàries que en certes èpoques de l'any fan molts treballadors del sector.

El principal grup empresarial de la comarca és GIGSA, encapçalat per l'empresa Colomer Montmany (477 treballadors), i en formen part també Bauman, S. A., (246) i Anónima Lanera (124).

Ja l'any 1798 existien a Vic, per separat, les empreses Colomer i Montmany, i fou amb el matrimoni de Josep Colomer i Carme Montmany que es fusionaren en una de sola. Actualment aquesta empresa és una de les primeres en el camp internacional i una de les 1.500 empreses més grans de tot l'Estat espanyol. L'any 1980-81 va travessar una

LES ADOBERIES: EL PRIMER GREMI DATA DEL SEGLE XV

forta crisi i va haver de fer una reducció de plantilla que va afectar 45 treballadors, però la crisi era només d'ajust i, havent-la superada, continua essent una de les més importants del sector.

Ernest Bauman, S. A., va integrar-se fa vint anys al grup GIGSA i treballa pells de napa, calçat, vellut i alguna cosa de marroquineria. L'any 1980-81 va presentar un expedient de regulació de jornada de sis mesos treballant al 50 %, que es va haver de prorrogar sis mesos més, amb reducció al 33 %. Però després d'aquesta etapa, la crisi ha estat superada i fins ha augmentat la plantilla amb contractes temporals.

Anónima Lanera és l'empresa més petita del grup i es dedica a treballar les pells de ribera per tal de proveir les altres empreses del grup.

Genís i Rius i Antel són dues empreses, coparticipades, que gaudeixen d'una gran solidesa exportadora: el 60 % de la seva producció hi va destinada. Té una moderna maquinària que fa que el nivell de productivitat sigui elevat; produeix ant, *double-face* i molleta. Subministra el Brasil i exporta a Alemanya, Itàlia i els països escandinaus.

Curtidos Codina, S. A., concentra tota la producció a Vic i té la fàbrica més moderna del sector a la comarca; dona feina, així mateix, a algunes adoberies de la zona. Té instal·lacions al Brasil, d'on rep tota la matèria primera, i fa les vendes des d'Itàlia. És l'empresa que ha crescut més aquests últims anys i es de-

dica bàsicament a adobar pells de vestir.

V. V. Batlle, S. A., es va fundar l'any 1890 a Centelles i es dedica a la fabricació de napa i cuir domèstic. Fins a l'any 1982 era propietat d'una família molt vinculada a la població, que l'agost d'aquell any va vendre la majoria de les accions a l'empresa Tipel, S. A., de fora la comarca. Després d'aquest canvi, l'empresa ha passat de 58 a 112 treballadors, pel sistema de contractes temporals.

la torneria de fusta

Aquesta activitat es concentra a la vall del Ges (Torelló, Sant Pere de Torelló i Sant Vicenç de Torelló) i encara que és d'origen anterior a la industrialització de la comarca, és a partir d'aquest fet, concretament de l'expansió del tèxtil a Catalunya, que a final del segle passat aquesta activitat va prendre embranzida. Els rodets, les bitlles i la resta d'accessoris que es necessitaven a la filatura eren de fusta, i això va permetre que aquesta activitat, fins aleshores de caràcter manual i molt limitada, gaudís d'una forta expansió ajudada per la gran riquesa d'arbres de la zona, la qual expansió possibilità la creació d'un sector industrial.

El progrés tecnològic i la incorporació de nous materials han fet evolucionar aquesta indústria cap a nous

sectors, incorporar nous materials al procés productiu, com el plàstic, per exemple, o l'han dut a especialitzar-se en altres camps, com és ara els objectes de regal, les joguines, les pipes, els jocs didàctics, etc. La torneria de banya dedicada a brocs de bótes de cuir i pintes va desaparèixer pràcticament amb l'aplicació dels productes de plàstic.

Aquests darrers anys, aquesta indústria ha trobat algunes dificultats. D'una banda, la importació de fusta ha representat un encariment de la producció i, de l'altra, l'aplicació de nous materials al sector tèxtil ha obligat el sector a reestructurar les empreses i diversificar els productes. La creació de noves indústries en altres zones de l'Estat ha representat un element de competència per a aquelles empreses que no tenen un grau gaire elevat d'especialització. Contra tots aquests elements negatius, cal destacar com a element positiu el catàleg que han editat conjuntament tots els fabricants de la vall del Ges, amb la col·laboració dels departaments d'Indústria i de Comerç, per promoure els seus productes, ja que la majoria de fabricants són de caràcter familiar o són petites empreses amb dificultats per desplegar una política de comercialització pròpia.

perspectives industrials a Osona

El futur de la indústria comarcal es fonamenta en la consolidació dels tres sectors tradicionals analitzats fins ara —tèxtil, pell i fusta—, paral·lelament al desenvolupament de la indústria alimentària, amb una força creixent en els darrers anys.

Centrant-nos en els tres sectors primers, val a dir que, pel que fa al tèxtil, després de la reconversió efectuada i gairebé en els seus darrers passos, el desenvolupament s'ha d'encabir en el marc que suposa la ja immediata incorporació a la CEE, tant pel que fa a les noves possibilitats d'expansió com respecte a la nova i indefugible competència que generarà. Les adoberies hauran de centrar-se en la continuació del procés d'innovació tecnològica ja engegat, per poder aprofitar els avantatges amb què, a hores d'ara, aquest sector compta a Osona. Quant a la indústria de la fusta, cal afrontar sense retard la millora dels nivells de competitivitat de les seves empreses, perquè la seva consolidació en el futur mercat europeu ho exigeix.

MIQUEL ARISA I COMA
sociòleg
RAMON PUIGDOLLERS I MUNS
treballador tèxtil